نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری در شهر یزد

سیدعلی‌رضا افشانی[*]، عباس عسکری‌ندوشن[**]، اکبر زارع شاه‌آبادی[***]، سمیه فاضل نجف‌آبادی[****]

طرح مسأله: *هدف این تحقیق، شناخت نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری در شهر یزد بود.*

روش: *تحقیق از نوع پیمایشی بوده است. جامعهٔ آماری این تحقیق را کلیه مردان متأهل ۱۵ تا ۵۰ ساله شهر یزد تشکیل می‌داد که ۲۹۶ نفر از آن‌ها به عنوان نمونه مورد مصاحبه قرار گرفتند.*

یافته‌ها: *۶۹ درصد از پاسخ‌گویان از روش‌های مردانه برای تنظیم خانواده و کنترل باروری استفاده کرده‌اند. متغیرهای میزان نوگرایی، میزان دین‌داری، میزان درآمد و میزان تحصیلات تأثیر مستقیم و معنی‌دار، و متغیرهای سن و میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی تأثیر معکوس و معنی‌داری بر نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری داشتند. در بین متغیرهای تحقیق، میزان نوگرایی و سن به ترتیب با ۱۱ و ۸ درصد بیش‌ترین سهم را در تبیین نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری داشتند.*

نتایج: *در مجموع نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری زیاد بوده است. یافته‌های این پژوهش منطبق با تئوری‌های اشاعه و تئوری‌های اقتصادی در زمینهٔ باروری بوده و نشان می‌دهد که میزان نوگرایی، میزان درآمد، میزان تحصیلات و میزان دینداری با تنظیم خانواده و کنترل باروری مرتبط است.*

کلید واژه‌ها: تنظیم خانواده، دین‌داری، روش‌های زنانه، روش‌های مردانه، نوگرایی

تاریخ دریافت: ۸۶/۱۰/۱۰ تاریخ پذیرش: ۸۷/۳/۱

* دکتر جامعه‌شناس، عضو هیأت علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد <afshanialireza@yahoo.com>

** دانشجوی دکتری جمعیت‌شناسی، دانشگاه تهران

*** دکتر جامعه‌شناس، عضو هیأت علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد

**** کارشناس ارشد جمعیت‌شناسی

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

مقدمه

رشد فزایندهٔ جمعیت خصوصاً بعد از جنگ جهانی دوم، بسیاری از کشورهای جهان، به‌ویژه کشورهای در حال توسعه را با بحران‌ها و مشکلات متعددی در زمینهٔ مسائل جمعیتی مواجه ساخته است. هم‌چنین بسیاری از مسائل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی با موضوع جمعیت پیوند و ارتباطی مستقیم پیدا کرده است. بدین لحاظ، مطالعهٔ جمعیت، نقش اساسی در برنامه‌ریزی‌های کوتاه‌مدت و درازمدت یک کشور ایفا کرده و رابطهٔ تنگاتنگی با سایر عوامل مؤثر در توسعه یک کشور دارد. شرایط مطلوب زندگی برای همهٔ افراد جامعه زمانی تحقق خواهد یافت که امکانات و منابع موجود با شمار جمعیت همخوانی داشته باشد. بدون شک با وجود امکانات و منابع طبیعی محدود نمی‌توان پاسخ‌گوی جمعیت عظیمی بود که هر ساله بر تعداد آن اضافه می‌گردد. از سویی، مسائل جمعیت که همواره با مهاجرت و شهرنشینی گسترده تشدید می‌شود، مشکلات و آسیب‌های اجتماعی متعددی را در جامعه به وجود می‌آورد و چنین وضعیتی مطالعه و کنکاش بیش‌تر در پدیده‌های جمعیتی را به منظور تسلط و کنترل بر آن می‌طلبد.

یکی از مسائل مهمی که در حوزهٔ جمعیت‌شناسی، پزشکی و حتی جامعه‌شناسی مطرح است، شیوهٔ تنظیم خانواده است. به مدد پیشرفت‌های علمی و پزشکی در دنیای امروز شیوه‌های متعددی برای تنظیم خانواده و پیش‌گیری از بارداری وجود دارد که هر کدام از زوجین و با توجه به شرایط خاص خود می‌توانند از بین آن‌ها انتخاب نموده و استفاده نمایند.

هرچند جنبش تنظیم خانواده در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته به‌تدریج از دههٔ ۱۹۲۰ آغاز شد و در نیمهٔ دوم قرن بیستم در سطح جهان به اوج خود رسید (Hodgson & Watkins, 1997; Greenhalgh, 1996)، اما مشارکت مردان در تنظیم خانواده، از جمله موضوعاتی است که برای مدتی نسبتاً طولانی آگاهانه یا ناآگاهانه هم در تبیین‌های نظری و مطالعات تجربی جمعیت‌شناسی (Greene & Biddlecom, 2000) و هم در اجرای برنامه‌های تنظیم‌خانواده نادیده گرفته شده است. به‌طور مشخص از هنگام کنفرانس جهانی جمعیت قاهره در سال ۱۹۹۴ که درآن موضوعات بهداشت باروری، برابری جنسیتی و

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

توانمندسازی زنان اهمیت یافت، نقش مردان در زمینهٔ بهداشت باروری مورد توجه جدی‌تر قرار گرفت. در سالیان اخیر، توجه به موضوع مشارکت مردان در تلاش‌های تنظیم‌خانواده، در کنار نقش زنان، اهمیت ویژه‌ای یافته و شواهد نشان داده‌اند که تنظیم خانواده موفق، متعلق به خانواده‌هایی است که مردان به اندازه زنان در آن نقش دارند (Ezeh, 1993; Chaturvedi, 1986; Pieterasz, 1983; Terefe & Larson,1993; FPAI, 1985).

با توجه به اهمیت مطالعهٔ باروری در بستر ویژهٔ فرهنگی مربوط به آن و هم‌چنین اهمیت میزان تأثیر مردان بر رفتارهای مرتبط با کنترل باروری و روش‌های پیشگیری، مقالهٔ حاضر به بررسی نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری در شهر یزد می‌پردازد.

۱) پیشینهٔ مطالعه

در سالیان اخیر، مطالعاتی که به بررسی مشارکت مردان در برنامه‌های تنظیم خانواده پرداخته‌اند، از نظر کمی افزایش یافته‌اند. نتایج تحقیقات انجام شده در کشورهای کمتر توسعه‌یافته، نشان‌دهندهٔ آن است که مردان در مسائل مربوط به تنظیم‌خانواده نقش تعیین‌کننده‌تری نسبت به زنان دارند. یافته‌های مطالعات موجود در برخی از نقاط دنیا حاکی از آن است که توافق و رضایت شوهر به استفاده از روش‌های پیش‌گیری، مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده در کنترل باروری بوده است (Joesoef, et al., 1988; Lasee & Becker, 1997; Toure, 1996). یافته‌های مطالعات هم‌چنین نشان داده‌اند که مردان نقشی بالقوه مهم حتی در پذیرش تنظیم‌خانواده توسط زنان دارند. اهمیت این تأثیر تا بدان‌جاست که، فاپوندا و تودارو در مطالعهٔ خود به این نتیجه می‌رسند که نگرش منفی مردان اصلی‌ترین دلیل عدم موفقیت زنان در تنظیم‌خانواده حتی در مواقعی است که زنان انگیزهٔ لازم را برای استفاده از روش‌های پیش‌گیری دارند (Fapounda & Todaro, 1988).

بررسی‌های دیگری که به مشارکت مردان در تنظیم خانواده در مناطق مختلفی از دنیا توجه نشان داده‌اند، بر ابعاد و عوامل مختلفی مانند منابع کسب اطلاعات مردان در مورد تنظیم خانواده، مخصوصاً رسانه‌های گروهی (Adamchak & Mbizvo, 1991)، نگرش‌های

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

سنتی نسبت به نقش‌های جنسیتی در خانواده و هم‌چنین علائق اقتصادی و انگیزه‌های فردی مردان (Karra, et al., 1997) آموزش، تصمیمات باروری و میزان بحث و گفتگوی زوجین در زمینهٔ روش‌های پیش‌گیری (Adewuyi & Ogunjuyigbe, 2005; Omondi, 1997) و هم‌چنین پیامدهای جنسیتی مشارکت مردان برای ارائه‌دهندگان برنامه‌های تنظیم خانواده (Helzner, 1997)، تأکید کرده‌اند.

با وجود آن‌که مطالعات اخیر در سطح دنیا به اهمیت نقش مردان در تنظیم خانواده و بهداشت باروری توجه روزافزونی نشان داده‌اند، اما تحقیقات انجام گرفته در این زمینه در ایران نسبتاً محدود است. مهریار، مصطفوی و آقا، براساس داده‌های سال ۱۳۷۶، به بررسی سطوح و روند تغییرات میزان مشارکت مردان در مناطق شهری و روستایی کشور و تفاوت‌های استانی موجود در این زمینه پرداختند. براساس نتایج، حدود یک سوم از کل استفاده‌کنندگان روش‌های پیشگیری از بارداری در کشور، از روش‌های مردانه پیش‌گیری استفاده می‌کردند. استان سیستان و بلوچستان با ۵/۷ درصد کم‌ترین و استان یزد با ۴۰/۵ درصد بیش‌ترین استفاده‌کنندگان از روش‌های مردانه را در زمان بررسی دارا بودند (Mehryar, et al., 2001). سایر تحقیقات انجام شده در ایران از داده‌های محدودتری استفاده کرده‌اند. یافته‌های این مطالعات رابطهٔ مشارکت مردان در تنظیم خانواده با عواملی چون شخصیت مردان (عباسی، ۱۳۸۲)، سن مرد و زن، میزان تحصیلات مرد و بُعد مطلوب خانواده (برشد، ۱۳۸۱؛ رحمانیان، ۱۳۷۹) را نشان داده‌اند.

پژوهش حاضر، از چند نظر متمایز از تحقیقات قبلی در ایران است: نخست، از نظر آزمون تأثیر برخی از متغیرهای مستقلی که ارتباط آن در تحقیقات قبلی کم‌تر مدنظر محققین واقع شده است و بنابر انتظار تئوریک موجود، می‌تواند اثری مستقیم یا مداخله‌گر در مشارکت مردان در تنظیم خانواده داشته باشد؛ دوم آن‌که، میدان تحقیق حاضر، یعنی شهر یزد، محیط منحصربه‌فردی است. با توجه به این‌که استان یزد بالاترین درصد استفاده‌کنندگان از روش‌های پیش‌گیری مردانه را در کل کشور داراست، لذا بررسی عوامل تعیین‌کنندهٔ مشارکت فعال مردان در این استان هم از نقطه‌نظر پاسخ به سؤالات پژوهشی و

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

هم از بعد عملی و سیاست‌گذاری می‌تواند حائز اهمیت باشد.

۲) چارچوب نظری

تاکنون دیدگاه‌ها و تئوری‌های مختلفی برای تبیین تفاوت رفتارها و نگرش‌های باروری و تنظیم‌خانواده ارائه گردیده که خطوط کلی این دیدگاه‌ها را به‌طور فشرده می‌توان چنین خلاصه نمود:

در تئوری نوگرایی بر تحولات اقتصادی ـ اجتماعی ناشی از شهرنشینی، صنعتی‌شدن و دیگر اشکال مدرنیزاسیون (مانند افزایش سطح تحصیلات، گسترش ارتباطات، کاهش مرگ‌ومیر کودکان و ...) به‌عنوان عامل عمدهٔ کاهش باروری تأکید می‌شود (Good, 1963; Notestein, 1953). در تئوری‌های اقتصادی باروری، تقاضا برای فرزندان تابع منافعی تلقی می‌شود که والدین از فرزندان خود انتظار دارند و تصمیم در مورد اندازهٔ خانواده تحت تأثیر وضعیت اقتصادی خانوار و بر پایهٔ محاسبات سود ـ هزینه انجام می‌پذیرد (Libenestein, 1975; Becker, 1981; Ilchman & Uphoff, 1974؛ تودارو، ۱۳۷۸). نسخه‌های بعدی تبیین‌های اقتصادی باروری که به چارچوب عرضه، تقاضا و هزینه‌های تنظیم شهرت یافته، بر این فرض استوار است که سطح باروری در یک جامعه به وسیلهٔ انتخاب‌های صورت گرفته توسط زوجین و با لحاظ کردن هزینه‌های اجتماعی و فرهنگی کنترل باروری صورت می‌گیرد (Easterlin & Crimmins, 1985).

در تئوری‌های فرهنگ و اشاعه بر نقش مکانیزم‌های نگرشی و ارزشی در تعیین تفاوت‌ها و تغییرات باروری تأکید می‌شود. این تبیین‌ها بر اشاعهٔ ایده‌ها و هنجارهای نوین اجتماعی در ارتباط با ترجیحات بعد خانوار و وسایل تنظیم‌خانواده از طریق شبکه‌های رسمی و غیررسمی تعامل اجتماعی به‌عنوان عوامل اصلی تغییرات باروری تأکید دارند (Cleland & Wilson, 1987; Coal & Watkins, 1986).

تئوری جریان ثروت نیز بر تغییر مقدار و جهت جریان ثروت بین‌نسلی از فرزندان به والدین که در فرآیند تغییر شیوه‌های تولید از شکلی خانگی به شکلی صنعتی رخ می‌دهد

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

به‌عنوان نیروی مؤثر بر کاهش باروری تأکید دارد (Caldwell, 1982).

در چند دههٔ گذشته تحولات باروری در ایران، متناسب با برخی از ابعاد نظری مورد اشاره در تبیین‌های مختلف مربوط به باروری و تنظیم‌خانواده بوده است. یکی از مهم‌ترین زمینه‌های تغییرات اجتماعی چند دههٔ گذشته، تغییرات مختلف ارزشی و نگرشی در زمینهٔ مسائل باروری، ازدواج و خانواده بوده است (عباسی‌شوازی و عسکری‌ندوشن، ۱۳۸۴). مطابق زمینه‌های نظری موجود، ترجیحات بعد خانواده و کنترل باروری از جمله پدیده‌هایی است که می‌تواند به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم تحت تأثیر نگرش افراد قرار گیرد. مطابق دلایل نظری موجود، انتظار می‌رود که رابطهٔ مثبت و مستقیمی میان نگرش‌های باروری مردان و مشارکت آنان در تنظیم‌خانواده وجود داشته باشد.

اینکلس و اسمیت (Inkeles & Smith) انسان نوین را فراهم‌کنندهٔ توسعه اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دانسته، برای او ویژگی‌ها و معیارهایی را بر می‌شمرند. آن‌ها عناصر محیطی را در قالب متغیرهایی چون شهری‌شدن، تعلیم و تربیت، ارتباط توده‌ای، صنعتی‌شدن، سیاسی‌شدن، کار در کارخانه و غیره می‌بینند و برای معیارهای درونی در خصوص انسان نو و مدرن به ویژگی‌هایی نظیر قبول و پذیرش تجربیات تازه، برخورداری از عقاید آزاد، معطوف‌بودن ذهن او به حال و آینده تا به گذشته، تمایل به برنامه‌ریزی و سازماندهی امور، اعتقاد به علم و تکنولوژی و ... معتقدند (ازکیا، ۱۳۸۱ : ۱۱۱). نوگرایی به دلیل ویژگی‌هایی که گفته شد می‌تواند بر نگرش افراد نسبت به تنظیم خانواده مؤثر باشد.

بعد از موفقیت‌های چشم‌گیری که از تبلیغات دکتر گوبلز در آلمان نازی به دست آمد، این عقیده حاصل شد که وسایل ارتباط جمعی بر عقاید و افکار عمومی اثر می‌گذارند. چاکوتین با مراجعه به الگوی بازتاب شرطی در این مورد نظریه‌ای ارائه کرده است که تأثیر سریع این پدیده را بر مردم تبیین می‌نماید. بعد از آن، این اندیشه در نظر مردم، چه عادی و چه تحصیلکرده، رواج یافت که وسایل ارتباط جمعی قدرتی مافوق تصور دارند و می‌توانند افکار فلسفی و سیاسی را منقلب نموده، شکل تازه‌ای بخشند و به اختیار، تمامی

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

رفتارها را هدایت نمایند (کازنو، ۱۳۸۱: ۳۳). آندرسن و یانسن هم به وسایل ارتباط جمعی اشاره کرده و معتقدند که هر مصرف رسانه‌ای پیامدی دارد که می‌تواند در درازمدت از طریق تغییردادن آگاهی، ارزش‌ها و نگرش‌ها و حتی معرفی سبک‌های زندگی جدید به تغییر ساختار جامعه و مدرن‌کردن آن منجر شود (فاضلی، ۱۳۸۲ : ۱۶۷). چارلز هورتون کولی (Charles H. Cooly) اصطلاح بسط فکری[1] را برای طرح این اندیشه به کار برد که شناخت مردم و نظام‌های عقیدتی آنان به وسیلهٔ آنچه از وسایل ارتباط جمعی در مورد مردم، موقعیت‌ها و امور دیگر می‌آموزند بسط پیدا می‌کند (Defleur & Rokeach, 1982: 247). بدین ترتیب یکی از عواملی که می‌تواند نگرش افراد به تنظیم خانواده را تحت تأثیر قرار دهد وسایل ارتباط جمعی است.

منابع مادی و نگرانی اقتصادی خانواده یکی از عوامل مهم مرتبط با تصمیم‌گیری در زمینهٔ محدود کردن بعد خانواده است. مالکیت یا ثروت، وسیله‌ای است که فرد مالک یا به عنوان پاداش یا با حذف آن به عنوان کیفر، اطاعت دیگران را بر می‌انگیزد. از نظر کالینز مالکیت یک وسیله اعمال زور و بهره‌گیری از دیگران است. به تعبیر او زمانی که یک جنس، وسایل زور را کنترل می‌کند، این جنس توان بهره‌گیری از این قدرت، برای تسلط بر جنس مخالف را دارد و از این طریق می‌تواند یک نظام جنسیتی نابرابر ایجاد کند. در چنین مواقعی جنس با قدرت کم، باید در پی منابعی باشد تا بر عدم برتری قدرت مادی و اقتصادی فائق شود (علی‌رضایی، ۱۳۷۹: ۳۹-۴۰). چفز در توضیح فرایند فوق بیان می‌کند از آن‌جا که منابع مادی در دست مردان است، آنان از این برتری برای تعریف اجتماعی و فرهنگی این موقعیت‌های نابرابر نیز استفاده می‌کنند. کارکرد این تعاریف اجتماعی شده و فرهنگی شده مناسبات جنسیتی این است که یک ارتباط اساسی و بنیادین را بین سطوح خرد و کلان نظام اجتماعی برقرار می‌کند که به بازتولید هر چه بیشتر این موقعیت‌ها و نقش‌های نابرابر کمک می‌کند (همان: ۴۲-۴۳). از این رو درآمد نیز به عنوان یکی دیگر از متغیرهای مستقل تحقیق در نظر گرفته شد.

1. Enlargement

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

توجه به ایده‌ها، نگرش‌ها و فرهنگ هر جمعیت در مطالعهٔ باروری ضروری است. کللند و ویلسون (Cleland & Wilson, 1987)، لستهاق و سورکین (Lesthaeghe & Surkyn, 1988) معتقدند که گروه‌های مختلف به‌واسطهٔ ارزش‌های فرهنگی، در رفتار باروری با یکدیگر تفاوت دارند. برخی از جمعیت‌ها با آن که از نظر توسعه اقتصادی ـ اجتماعی با جمعیت‌های دیگر یکسان هستند به واسطهٔ ارزش بالایی که برای بچه قائل هستند و یا روش‌های خاصی از کنترل را می‌پسندند دارای باروری بالاتر می‌باشند (Hirschman, 1994: 216). در جامعهٔ ما، میزان تحصیلات و میزان دین‌داری افراد از جمله عوامل فرهنگی هستند که می‌توانند نقش افراد در تنظیم خانواده را تحت تأثیر قرار دهند.

با توجه به مباحث مطرح شده، فرضیات زیر برای این تحقیق طرح گردید:

الف) مردان به میزان زیادی در تنظیم خانواده و کنترل باروری نقش دارند.

ب) بین سن و نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری رابطه وجود دارد.

ج) بین اختلاف سنی با همسر و نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری رابطه وجود دارد.

د) بین نگرش به باروری و نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری رابطه وجود دارد.

هـ) بین میزان تحصیلات و نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری رابطه وجود دارد.

و) بین میزان درآمد و نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری رابطه وجود دارد.

ز) بین میزان دین‌داری و نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری رابطه وجود دارد.

ح) بین میزان نوگرایی و نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری رابطه وجود دارد.

ط) بین میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی و نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری رابطه وجود دارد.

۳) روش مطالعه

۳-۱) نوع مطالعه

مطالعهٔ حاضر، به لحاظ اجرا از نوع پیمایشی است. ضمن آن که برای تدوین چارچوب

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

نظری تحقیق و مروری بر تحقیقات پیشین از روش کتابخانه‌ای (اسنادی) نیز بهره گرفته شده است. بالاخره این‌که، این پژوهش به لحاظ معیار زمان، مقطعی، به لحاظ معیار کاربرد، کاربردی و به لحاظ معیار ژرفایی، پهنانگر است.

۲-۳) جامعهٔ آماری و روش نمونه‌گیری

جمعیت آماری این تحقیق را کلیه مردان متأهل ۱۵ تا ۵۰ سالهٔ شهر یزد در زمان مطالعه تشکیل می‌دهند.

برای برآورد حجم نمونهٔ ابتدا یک مطالعهٔ مقدماتی بر روی ۳۰ نفر از پاسخ‌گویان انجام گردید تا واریانس صفت مورد مطالعه (نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری) مشخص گردد و سپس با استفاده از فرمول کوکران به محاسبهٔ حجم نمونه اقدام گردید. با توجه به این‌که آمار دقیقی در مورد جامعهٔ آماری نداریم، برای برآورد حجم نمونه از این فرمول کوکران $\left(n=\frac{t^2pq}{d^2}\right)$ استفاده شده است.

$$n=\frac{t^2pq}{d^2}=\frac{1.96*1.96*.74*.26}{.05*.05}=296$$

روش نمونه‌گیری در این تحقیق، سهمیه‌ای بوده است. سهمیه‌ها با توجه به محل سکونت (بلوک‌بندی شهر) و سن تعیین گردیده‌اند.

۳-۳) ابزار مطالعه

ابزار مورد استفاده در این مطالعه، پرسش‌نامه بوده است. پرسش‌نامه پس از احراز اعتبار و پایایی آن در مراحل مقدماتی تحقیق، برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز در مرحله نهایی مورد استفاده قرار گرفت. به همین منظور، اولاً سعی شد گویه‌هایی که متغیرهای تحقیق را می‌سنجند یا از گویه‌های تحقیقات پیشین که زیر نظر اساتید مجرب، استفاده و اجرا شده‌اند، استفاده کنیم و یا برای انتخاب بهترین گویه‌ها برای متغیرهای جدید از نظرات

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

محققین و اساتید دیگر استفاده کنیم. سپس در نهایت، یک بار دیگر پرسش‌نامهٔ تدوین شده را به اساتید و متخصصان نشان داده و از نظرات آن‌ها برای تصحیح پرسش‌نامه کمک گرفتیم.

میزان دین‌داری و میزان نوگرایی و نگرش به باروری سازه بودند. برای سنجش میزان دین‌داری با توجه به ابعاد مختلف دینداری (مناسکی، دانشی، عاطفی، پیامدی و اعتقادی) از نظر گلاک و استارک، گویه‌هایی در پرسش‌نامه قرار گرفت. هم‌چنین برای سنجش میزان نوگرایی باتوجه به ابعاد مختلف آن در نظریات مختلف (علم‌گرایی، انتقادگرایی، آزادی‌خواهی، سودگرایی، عقلانیت، مردم‌سالاری، عرفی‌شدن و فردگرایی) چندین گویه در پرسش‌نامه گنجانده شد. برای سنجش نگرش به باروری نیز چندین گویه که نشان‌دهندهٔ نگرش افراد به باروری است طرح گردید.

در این تحقیق، از اعتبار محتوا استفاده شده است. به همین منظور پرسش‌نامهٔ تدوین‌شده توسط چند نفر از اساتید و متخصصان علوم اجتماعی مورد بررسی، اصلاح و تأیید قرار گرفت.

برای سنجش پایایی نیز از آلفای کرونباخ استفاده شده است. میزان آلفا برای گویه‌های دین‌داری برابر ۰/۷۲، برای گویه‌های نوگرایی برابر ۰/۷۸ و برای گویه‌های نگرش به باروری ۰/۷۵ شده است.

۳-۴) روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌ها توسط نرم‌افزارهای آماری SPSS و لیزرل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای آزمون فرضیات از آزمون‌های تی، تحلیل واریانس و رگرسیون چندمتغیره و برای الگوسازی مدل معادلات ساختاری از نرم‌افزار لیزرل استفاده شده است.

۳-۵) تعریف عملیاتی متغیرها

متغیر اصلی این تحقیق، نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری است. تنظیم

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

خانواده طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی، اتخاذ یک سیاست جمعیتی از سوی خانواده‌ها است که داوطلبانه و بر پایهٔ آگاهی، بینش و تصمیم‌گیری مسئولانه توسط والدین به خاطر ارتقاء تندرستی و بهزیستی اعضای آن به مورد اجرا گذارده می‌شود (حلم‌سرشت و دل‌پیشه، ۱۳۸۳ : ۲).

این متغیر به‌وسیلهٔ ۱۰ سوال دربارهٔ نوع وسایل مورد استفاده در تنظیم خانواده و هم‌چنین تصمیم‌گیری درباره روش مورد استفاده و تعداد فرزندان و ... به دست آمده است، بدین ترتیب که در خانواده‌هایی که یکی از روش‌های خاص مردان در تنظیم خانواده مثل مجرابرداری (وازکتومی)، کاندوم و نزدیکی منقطع یا روش طبیعی استفاده می‌گردد امتیاز ۱ به‌عنوان مشارکت مردان در تنظیم خانواده داده شد و به روش‌های زنانه امتیاز صفر تعلق گرفته است. در سؤالات دیگر نیز وضعیت مشابهی حکم‌فرماست. به طور کلی پاسخ‌هایی که نشان‌دهندهٔ نقش بیشتر مردان است یک امتیاز و پاسخ‌هایی که نشان‌دهندهٔ نقش بیشتر زنان است صفر امتیاز گرفته است. امتیازی که فرد از مجموع این سؤالات کسب می‌کند نشان‌دهندهٔ میزان نقش وی در تنظیم خانواده بوده است. بدین ترتیب دامنهٔ امتیازات بین صفر و ده بوده و امتیاز بالاتر نشان‌دهنده نقش بیشتر مردان بوده است.

۴) یافته‌های تحقیق

۴-۱) روش‌های پیشگیری

توزیع فراوانی پاسخ‌گویان بر حسب استفاده از وسایل پیشگیری از بارداری بدین صورت بوده است که ۳۷/۶ درصد از آن‌ها از کاندوم، ۳/۸ درصد از مجرابرداری، ۲۷/۹ درصد از نزدیکی منقطع، ۷/۶ درصد از وسیله داخل رحمی (IUD)، ۱۲/۴ درصد از لوله‌برداری (توبکتومی)، ۸/۲ درصد از قرص جلوگیری از بارداری و ۲/۴ درصد از سایر روش‌ها استفاده می‌کنند. این در حالی است که هیچ‌کدام از پاسخ‌گویان این تحقیق از آمپول و یا کپسول کاشتنی استفاده نمی‌کردند.

در مجموع روش‌های مردانه (کاندوم، نزدیکی منقطع و مجرابرداری) با ۶۹/۳ درصد

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

نسبت به روش‌های زنانه (لوله‌برداری، قرص جلوگیری از بارداری و وسیله داخل رحمی) با ۲۸/۲ درصد، بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در مورد علاقه به جایگزینی روشی دیگر به جای روشی که اکنون استفاده می‌کنند ۲۰/۸ از پاسخ‌گویان موافق تعویض روش و ۷۷/۵ نفر مخالف بودند. از بین موافقین، ۲۵ درصد کاندوم، ۲۳/۵ درصد مجرابرداری، ۱۷/۶ درصد شیوهٔ طبیعی، ۲/۹ درصد وسیلهٔ داخل رحمی، ۸/۸ درصد لوله‌برداری و ۱۶/۲ درصد قرص جلوگیری از بارداری را به عنوان روشی که دوست دارند جایگزین روش فعلی کنند پیشنهاد کردند.

۴-۲) نقش مردان در تنظیم خانواده

برای بررسی این فرضیه که مردان به میزان زیادی در تنظیم خانواده و کنترل باروری نقش دارند، از آنجا که دامنهٔ امتیازات بین ۰ تا ۱۰ بوده، ز تی تک‌نمونه‌ای استفاده شده است؛ بدین صورت که امتیاز ۵ را به عنوان حد وسط این دامنه انتخاب و اختلاف معنی‌دار از ۵ به بالا نشان‌دهندهٔ نقش بیش‌تر مردان بود.

خروجی آزمون t نشان داد که میانگین نمرهٔ نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری برابر ۵/۹۷ شده است. هم‌چنین اندازهٔ t برابر ۴/۹۴۰ و سطح معنی‌داری (sig =۰/۰۰۰) از ۰/۰۵ کم‌تر شده است؛ یعنی به طور معنی‌داری میانگین بیش‌تر از ۵ بوده است. بنابراین در مجموع نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری بیش از حد متوسط و نسبتاً زیاد بوده است.

۴-۳) رابطهٔ متغیرهای مطالعه و نقش مردان در تنظیم خانواده

از آن‌جا که بقیهٔ متغیرهای مستقل تحقیق در سطح فاصله‌ای اندازه‌گیری شده‌اند، برای بررسی بقیهٔ فرضیات تحقیق که مدعی رابطهٔ متغیرهای مختلف با نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری بودند، از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج این آزمون‌ها در جدول شمارهٔ ۱ گزارش شده است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

جدول ۱: خروجی آزمون پیرسون برای بررسی رابطهٔ متغیرهای مختلف با نقش مردان در تنظیم خانواده

متغیر	مقدار ضریب پیرسون	سطح معنی‌داری
میزان نوگرایی	۰/۲۴۶	۰/۰۰۰
سن	-۰/۲۰۸	۰/۰۰۰
میزان تحصیلات	۰/۱۵۸	۰/۰۰۷
میزان دینداری	۰/۱۴۶	۰/۰۱۴
میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی	-۰/۰۹۶	۰/۱۰۴
میزان درآمد	۰/۰۶۴	۰/۳۰۳
اختلاف سنی با همسر	-۰/۰۵۷	۰/۳۲۹
نگرش به باروری	۰/۰۴۰	۰/۴۹۲

همان‌گونه که در جدول شمارهٔ ۱ مشخص است، رابطهٔ متغیرهای میزان نوگرایی، سن، میزان تحصیلات و میزان دین‌داری با نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری معنی‌دار می‌باشد؛ در حالی که رابطهٔ متغیرهای میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی، میزان درآمد، اختلاف سنی با همسر و نگرش به باروری با نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری معنی‌دار نمی‌باشد.

حال در یک جمع‌بندی از آزمون‌های مطرح شده، در جدول شمارهٔ ۲ رگرسیون چندگانهٔ تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته را بررسی می‌کنیم.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

جدول ۲: رگرسیون چندگانهٔ تأثیر متغیرهای مستقل بر نقش در تنظیم خانواده و کنترل باروری

متغیرهای مستقل	بتا	ضریب تعیین	سطح معنی‌داری
میزان نوگرایی	۰/۳۲۵	۰/۱۱	۰/۰۰۰
سن	-۰/۲۸۱	۰/۰۸	۰/۰۰۰
میزان دین‌داری	۰/۲۲۶	۰/۰۵	۰/۰۰۰
میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی	-۰/۲۱۷	۰/۰۵	۰/۰۰۰
میزان درآمد	۰/۲۱۶	۰/۰۵	۰/۰۰۰
میزان تحصیلات	۰/۱۹۸	۰/۰۴	۰/۰۰۱
نگرش به باروری	۰/۰۴۵	۰/۰۰	۰/۴۲۴
اختلاف سنی با همسر	۰/۰۰۱	۰/۰۰	۰/۹۹۲

متغیرهای میزان نوگرایی، میزان دین‌داری، میزان درآمد و میزان تحصیلات تأثیر مستقیم و معنی‌داری بر نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری دارند؛ یعنی باعث افزایش مشارکت مردان می‌شوند. متغیرهای سن و میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی تأثیر معکوس و معنی‌داری بر نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری دارند؛ یعنی باعث کاهش مشارکت مردان می‌شوند. تأثیر متغیرهای نگرش به باروری و اختلاف سنی با همسر نیز معنی‌دار نمی‌باشد.

در بین متغیرهای تحقیق، میزان نوگرایی و سن به ترتیب با ۱۱ و ۸ درصد بیش‌ترین و نگرش به باروری و اختلاف سنی با همسر کم‌ترین سهم را در تبیین نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری دارند.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

جدول ۳: اثرات مستقیم و غیرمستقیم و کل متغیرهای مستقل بر نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری

متغیرهای مستقل	نوع اثر		کل
	مستقیم	غیرمستقیم	
سن	-۰/۲۸	-۰/۰۵	-۰/۳۳
میزان درآمد	۰/۲۲	-	۰/۲۲
میزان تحصیلات	۰/۲۰	-۰/۰۱	۰/۱۹
میزان دین‌داری	۰/۲۳	۰/۰۱	۰/۲۴
میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی	-۰/۲۲	۰/۰۴	-۰/۱۸
میزان نوگرایی	۰/۳۲	-	۰/۳۲

R مربع تعدیل‌یافته	R مربع	R	مدل
۰/۲۸۵	۰/۳۱۰	۰/۵۵۷	۱

از مجموع متغیرهای وارد شده در معادلهٔ رگرسیون، ۶ متغیر مستقل تأثیر معنی‌داری بر متغیر وابسته داشته‌اند. از بین متغیرهای باقیمانده در مدل رگرسیون، سن، میزان درآمد، میزان نوگرایی، میزان تحصیلات، میزان دینداری و میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی در مجموع بیش‌ترین تأثیر را بر نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری داشته‌اند.

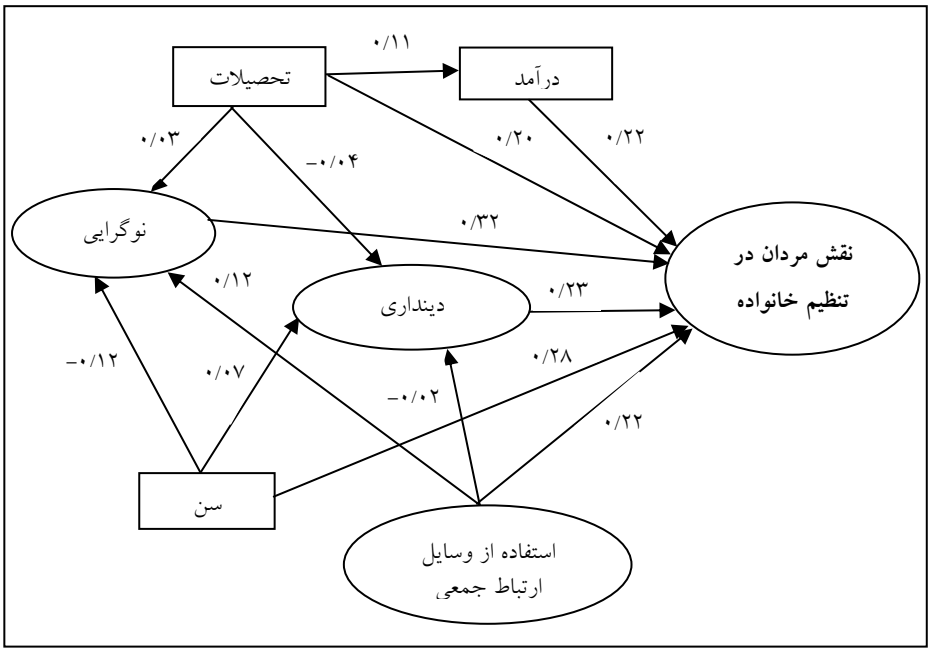
با استفاده از واریانس ترکیب خطی متغیرهای مستقل می‌توان ۲۸/۵ درصد از واریانس نقش در تنظیم خانواده و کنترل باروری را توضیح داد. مابقی تغییرات متغیر وابسته به دلیل پیچیده و چندبعدی بودن متغیر وابستهٔ تحقیق، یعنی نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری و هم‌چنین به حساب نیامدن برخی از متغیرهایی که بر این متغیر تأثیرگذار هستند می‌باشد.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

۴-۴) الگوسازی معادلات ساختاری[1]

نتایج تحلیل معادلات ساختاری در نمودار شمارهٔ ۱ منعکس شده است. چنان‌که ملاحظه می‌شود، نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری به عنوان سازهٔ وابسته مکنون بیش از همه تابع سازهٔ مکنون نوگرایی (۰/۳۲ = γ) و متغیر سن (۰/۲۸- = γ) می‌باشد.

نمودار ۱: مدل معادله ساختاری، عوامل مؤثر بر نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری

RMSEA = ۰/۱۰۲	P–Value = ۰/۰۰۱۰۹	Df = ۵	۲۰/۳۱= مربع کای

1. Structural Equation Modeling (SEM)

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

به منظور بررسی برازش مدل پیشنهادی، چند شاخص مورد توجه قرار گرفت. یکی از این شاخص‌ها، مربع‌کای[1] است. مربع‌کای اگر معنی‌دار باشد بدین معنی است که مدل برای داده‌های جامعه، قابل قبول نیست (در این‌جا مربع‌کای معنی‌دار شده است)؛ ولی مربع‌کای تحت تأثیر حجم نمونه قرار می‌گیرد (سرمد و دیگران، ۱۳۸۶ : ۲۸۱)، لذا از شاخص دیگری با عنوان شاخص نیکویی برازش (GFI)[2] استفاده شده است. دامنهٔ تغییرات شاخص مذکور بین صفر و یک است، که هر چه مقدار محاسبه شده به یک نزدیک‌تر باشد بیان‌گر برازش بهتر مدل است. در مدل حاضر، GFI معادل ۰/۹۸ به دست آمده است. بنابراین می‌توان گفت که مدل دارای برازش خوبی است. شاخص دیگر، مقیاس نیکویی برازش تعدیل‌شده (AGFI)[3] است. این شاخص تا حدی نسبت به حجم نمونه و درجات آزادی مدل، معیار GFI را تعدیل می‌کند. مقدار AGFI بین صفر و یک است و مقادیر نزدیک به یک نشان‌دهندهٔ نیکویی برازش مدل است. در تحقیق حاضر میزان AGFI معادل ۰/۹۲ شده است که برازش مدل را تأیید می‌کند.

۵) بحث و نتیجه‌گیری

در مجموع، نتایج مطالعه نشان می‌دهد استفاده از شیوه‌های مردانه احتمالاً به دلیل عوارض کم‌تر و استفاده راحت‌تر (مثل نزدیکی منقطع و کاندوم) به مراتب بیش از روش‌های زنانه است.

بر اساس یافته‌های این تحقیق، مشخص گردید که نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری نسبتاً زیاد است. این یافته بر خلاف تصور رایج و سنتی است که پیش‌گیری از بارداری را یک عمل زنانه می‌دانستند. در جامعهٔ جدید، مردان حتی بیش از زنان در مسائل مربوط به باروری و تنظیم خانواده دخالت می‌کنند. لذا تلاش در جهت متقاعد

1. Chi–square
2. Goodness of Fit Index
3. Adjusted Goodness of Fit Index

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

کردن مردان در قبول مسئولیت و مشارکت در تنظیم خانواده می‌تواند نقش مهمی در کاهش باروری و انجام هر چه بهتر تنظیم خانواده و برنامه‌های بهداشت باروری ایفا نماید.

نتایج تحقیق نشان داد که ۲۷/۹ درصد از پاسخ‌گویان در هنگام مطالعه از نزدیکی منقطع استفاده می‌کردند. این درصد با توجه به ریسک بالای نزدیکی منقطع، زیاد است. یکی از مباحثی که در حوزهٔ جمعیت‌شناسی و پزشکی مطرح است بحث باروری‌های ناخواسته است که بر اساس این یافته‌ها می‌توان گفت باروری‌های ناخواسته بیش از هر علت دیگری، به دلیل استفاده از نزدیکی منقطع برای پیش‌گیری از بارداری است. با توجه به میزان ریسک بالایی که این روش دارد، لازم است مسئولین و برنامه‌ریزان به‌ویژه در مراکز بهداشت و رسانه‌ها، نسبت به شناساندن و توضیح شیوه‌های جدید پیش‌گیری از بارداری تلاش بیش‌تری به عمل آورند. برگزاری کلاس‌های آموزشی رایگان در مورد شیوه‌های پیش‌گیری از بارداری برای زوجین جوان و عرضه مناسب انواع وسایل جلوگیری از بارداری به‌ویژه وسایل نوین در سطح وسیع و حتی‌الامکان رایگان، از جمله دیگر راهکارهای مناسب برای کاهش استفاده از این روش است.

یکی از رایج‌ترین شیوه‌های پیش‌گیری از بارداری، استفاده از قرص جلوگیری از بارداری توسط زنان است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد وقتی از پاسخ‌گویان سؤال شد که دوست دارید چه روشی را جایگزین روش‌های فعلی بکنید ۱۶/۲ درصد از پاسخ‌گویان، قرص جلوگیری از بارداری را پیشنهاد کردند. با توجه به عوارضی که این روش دارد می‌توان گفت که آشنایی با روش‌های جدیدتر کنترل باروری، خانواده‌ها را به استفاده از شیوه‌های جدیدتر راغب‌تر خواهد کرد.

همچنین نتایج مؤید این نکته است که از روش‌های جدیدتر (مثل آمپول و کپسول کاشتنی) هنوز هم چندان استفاده نمی‌شود و هم‌چنان از روش‌های قدیمی‌تر بیش‌تر استفاده می‌شود که به نظر می‌رسد در این مورد نیز ناشناخته‌بودن این روش‌ها مهم‌ترین علت عدم استفاده از آن‌هاست.

نتایج تحقیق بیان‌گر این است که هر چه استفاده مردان از وسایل ارتباط جمعی بیش‌تر

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

باشد نقش آن‌ها در تنظیم خانواده کمتر است. رسانه‌ها در دنیای جدید در بیش‌تر زمینه‌ها در شکل‌دهی افکار عمومی و تغییر نگرش‌ها، یک ابزار اساسی به شمار می‌آیند؛ ولی با توجه به این که در جامعهٔ ما، زنان بیش از مردان از رسانه‌ها و بویژه تلویزیون به عنوان اثربخش‌ترین رسانه، استفاده می‌کنند، بیش‌تر تحت تأثیر قرار گرفته‌اند.

بر اساس یافته‌های این تحقیق، مشخص گردید که هر چه میزان تحصیلات مردان افزایش پیدا می‌کند نقش آن‌ها در تنظیم خانواده افزایش می‌یابد. افزایش تحصیلات باعث افزایش آگاهی‌ها، تغییر نگرش‌ها، آشنایی با مباحث جدید جمعیتی و اقتصادی و آگاهی به اهمیت بحث تنظیم خانواده می‌شود، لذا افزایش تحصیلات باعث می‌شود که مردان نقش مهم‌تری در تنظیم خانواده ایفا کنند.

در پایان لازم به توضیح است که نقش مردان تحت تأثیر عوامل متعددی قرار می‌گیرد که در این پژوهش تنها تعدادی از آن‌ها بررسی شده و امید است که نگارنده یا محققین دیگر در تحقیقات آتی از زوایای دیگر به این موضوع بپردزند. هم‌چنین استفاده از اعتبار محتوایی برای سنجش اعتبار و استفاده از آلفای کرونباخ برای تأمین پایایی ابزار از محدودیت‌های این تحقیق است و به این جهت تعمیم نتایج باید با احتیاط بیشتری صورت بگیرد.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

منابع

References

- ازکیا، مصطفی. (۱۳۸۱)، **جامعه‌شناسی توسعه**، چاپ چهارم، تهران، کلمه.
- برشد، عبدالمهدی. (۱۳۸۱)، **بررسی نقش مردان در تنظیم خانواده: مطالعه موردی روستاهای شهرستان بوشهر**، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد جمعیت‌شناسی، دانشگاه شیراز.
- حلم‌سرشت، پریوش و دل‌پیشه، اسماعیل. (۱۳۸۳)، **جمعیت و تنظیم خانواده**، چاپ دوم، تهران، دانشگاه پیام نور.
- رحمانیان، مهرنوش. (۱۳۷۹)، **بررسی میزان مشارکت مردان در برنامه تنظیم خانواده و عوامل موثر بر آن در مردان متاهل و شاغل شهر شیراز سال ۱۳۷۹**، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه. (۱۳۸۶)، **روش‌های تحقیق در علوم رفتاری**، چاپ چهاردهم، تهران، آگاه.
- عباسی‌شوازی، محمد جلال و عسکری‌ندوشن، عباس. (۱۳۸۴)، «تغییرات خانواده و کاهش باروری در ایران: مطالعه موردی در استان یزد»، **نامهٔ علوم اجتماعی**، شمارهٔ ۲۵.
- عباسی‌شوازی، محمد جلال و عسکری‌ندوشن، عباس. (زیرچاپ)، «استفاده از ایده‌های توسعه در ارزیابی نگرش‌ها و رفتارهای مرتبط با خانواده در ایران: مطالعه موردی در شهر یزد»، **نامهٔ علوم اجتماعی**.
- عباسی، مریم. (۱۳۸۲)، **بررسی تأثیر ساخت قدرت در خانواده و میزان مشارکت مردان در تنظیم خانواده: مطالعه موردی در بین دانشجویان ساکن در خوابگاه شهید سلامت دانشگاه علامه طباطبایی تهران** پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد جمعیت‌شناسی، تهران، دانشگاه تهران.
- علیرضایی، نصرت‌الله. (۱۳۷۹)، **تبیین نقش و جایگاه زن در خانواده در حال گذار در ایران**، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد. تهران، دانشگاه تهران.
- فاضلی، محمد. (۱۳۸۲)، **مصرف و سبک زندگی**، قم، صبح صادق.
- کازنو، ژان. (۱۳۸۱)، **جامعه‌شناسی وسایل ارتباط جمعی** (ترجمهٔ باقر ساروخانی و منوچهر محسنی)، تهران، اطلاعات.

- Adamchak, D. J. & Mbizvo, M. T. (1991), "Family Planning Information Sources and Media Exposure among Zimbabwean Men", **Studies in Family Planning**, 22(5).

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

References منابع

- Adewuyi A. & Ogunjuyigbe, P. (2003), "The Role of Men in Family Planning: An Examination of Men's Knowledge and Attitude to Contraceptive Use among the Yorubas", **African Population Studies**, 18(1).
- Becker, G.S. (1981), **A Treatise on The Family**, Cambridge, Harvard University Press.
- Caldwell, J.C. (1982), **Theory of Fertility Decline**, NewYork, Academic Press.
- Chaturvedi, R. M. (1986), "Family Planning: Husbands Must Play Their Part", **World Health Forum**, 7.
- Cleland, J. & Wilson, C. (1987), "Demand Theories of Fertility Transition: An Iconoclastic View", **Population Studies**, 41(1).
- Coal, A.J. & Watkins, S.C. (1986), **The Decline of Fertility in Europe: The Revised Proceedings of a Conference on the Princeton European Fertility Project**, Princeton, Princeton University Press.
- Defleur, M. & Sandball, R. .(1982), **Theories of Mass Communication**, U.S.A, Longman.
- Easterlin, R.A. & Crimmins, E.M. (1985), **The Fertility Revolution: A Supply-Demand Analysis**, Chicago, University of Chicago Press.
- Ezeh, A. C. (1993). "The Influence of Spouses over Each Other's Contraceptive Attitudes in Ghana", **Studies in Family Planning**, 24(3).
- Fapounda, E.R. & Todaro, M.P. (1988), "Family Structure, Implicit Contracts, and the Demand for Children in Southern Nigeria", **Population and Development Review**, Dec: 14 (4).
- FPAI (Family Planning Association of India). (1985), "The Caring Male: Report on a National Conference on Male Involvement in Family Planning", Bombay, **FPAI Annual Report**, 1-12.
- Good, W. (1963), **World Revolution and Family Patterns**, London: Free Press of Glencoe.
- Greene M. E. & Biddlecom, A. E. (2000), "Absent and Problematic Men: Demographic Accounts of Male Reproductive Roles", **Population and Development Review**, 26(1).

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

References منابع

- Greenhalgh, S. (1996), "The Social Construction of Population Science: An Intellectual, Institutional and Political History of Twentieth-Century Demography", **Comparative Studies in Society and History**, 38(1).
- Helzner, J. F. (1997), "Men's Involvement in Family Planning", Reproductive Health Matters, 4(7).
- Hirschman, C. (1994), "Why Fertility Changes", **Annual Review of Sociology**, 20.
- Hodgson, D. & Watkins, S. (1997), "Feminists and Neo-Malthusians: Past and Present Alliance", **Population and Development Review**, 23(3).
- Ilchman W. F. & Uphoff, N. T. (1974), **Political Economy of Change**, London, University of California Press.
- Joesoef, M.R.; Baughman, A.L. & Utomo, B. (1988), "Husband Approval of Contraceptives Use in Metropolitan Indonesia: Program Implication", **Studies in Family Planning**, 19(3).
- Karra, M.; V. Karra, N. Nancy & Joyce, W. (1997), "Male Involvement in Family Planning: A Case Study Spanning Five generations of a South Indian Family", **Studies in Family Planning**, 28(1).
- Lasee, A. & Becker, S. (1997), "Husband-Wife Communication about Family Planning and Contraceptive Use in Kenya", **International Family Planning Perspectives**, 23(1).
- Leibenstein, H. (1975), "The Economic Theory of Fertility Decline", **Quarterly Journal of Economics**, 89(1).
- Lesthaeghe, R. & Surkyn, J. (1988), "Cultural Dynamics and Economic Theories of Fertility Change", **Population and Development Review**, 14(1).
- Mehryar, A. H.; Mostafavi, F. & Agha, H. (2001), "Men and Family Planning in Iran. Paper Presented at the International Union for the Scientific Study of Population", **IUSSP**, 24th General Conference, Salvador, Brazil, August 18-24.
- Notestein, F. (1953), "Economic Problems of Population Change", **Proceedings of the International Conference of Agricultural Economists**, London: Oxford University Press.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

References منابع

- Omondi, O. (1996), "Men's Participation in Family Planning Decisions in Kenya", **Population Studies**, 51(1).
- Pieterasz, F. (1983), "A View of Male Involvement in Family Planning in IOR Countries", **International Planned Parenthood Federation Staff Consultation**, London, 26-30 September.
- Terefe, A. & Larson, C. (1993), "Modem Contraception Use in Ethiopia: Does Involving Husbands Make a Difference?", **American Journal of Public Health**, 83.
- Toure, L. (1996), **Male Involvement in Family Planning: A Review of the Literature and Selected Program Initiatives in Africa**, Washington, D.C., Academy for Educational Development.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-19]